

NY MUSIK

i samarbete med

Conseil des arts
et des lettres

Québec

Quatuor Bozzini

– vid gränsen till det okända

Magne Hegdal: *Mulighet for variasjoner* (1970) – uruppförande
Bukett: Variasjonsmønster (2009) – uruppförande

Christian Wolff: *For 2 violinists, violist, and cellist* (2008)

—paus—

Mats Persson: *Nine Etchings* (2008/09) – uruppförande

Lars Hallnäs: *...am stillen blicke sich üben (III)* (2009) – uruppförande

Quatuor Bozzini

Clemens Merkel, Charles-Étienne Marchand – violin

Stéphanie Bozzini – viola, Isabelle Bozzini – cello

Onsdag den 17 november 2010, kl. 19.00

Caroli församlingshem, Skolgatan 1, Borås

Entré 50/80:-

”För mig som tonsättare”, skriver **Magne Hegdal** (f. 1944), ”representerar året 1970 ett slags nollpunkt; en avslutning och en ny början. Efter traditionell tonalitet, fri ’uttrycksmusik’, tolvton/serialism och andra konstruktivistiska tekniker hade jag kommit fram till en punkt där det inte längre fanns någon plats för det personliga uttrycket. Denna utveckling mot objektivitet betydde också en reduktion av medlen, till slut återstod nästan ingen musik alls!

I *Mulighet for variasjoner* (1970) möts serialism och slump i en kompositionsteknik där slumpen bestämmer alla musikaliska händelser mot bakgrund av en strängt utarbetad struktur. Grundstrukturen består av sex skikt med var sin tonserie som upprepas genom hela stycket, men i ständigt varierad form (rytmiskt och dynamiskt). Men det finns en viss risk för att såväl enskilda toner som hela serieförlopp (’variationer’) faller bort! Därför uppstår det ibland långa pauser (som snarare skall förstås konceptuellt än som en uppmaning till att lyssna, som hos Cage). Inte heller där det finns toner är det säkert att lyssnaren uppfattar upprepningar och variationer. Men möjligheten finns där...

Mitt försök under de följande åren att åter ’bygga upp’ en musik präglades av en djup fascination inför slumpen. Själva kompositionsarbetet handlade om att utarbeta en grundläggande struktur, utformad som en procedur för slumpoperationer. Även om den stränga strukturen garanterade ett slags ’kvalitet’, visste jag inte om resultatet kunde kallas för konst (för det förutsätter väl ett ’personligt uttryck’?). Men jag kände att jag genom slumpen berörde något viktigt, i livet och i tillvaron.

I denna situation blir tonsättaren en mottagare. Musiken – samtidigt slumpartad och lagbunden – blir som ett slags naturfenomen; den uttrycker ingenting, men kan upplevas och tolkas. Men vad som gör att något uppfattas som viktigt och vackert (i naturen – och i mitt arbete med att finna den riktiga strukturen), är efter alla dessa år fortfarande ett stort mysterium för mig!

På senare år har mina kompositionsmetoder blivit friare. Men **Bukett: Variationsmønster** (*Preludier vid grensen til det ukjente*) (2009) är trots det en sträng slumpkonstruktion, och står kanske vid slutet av mitt stora (40-åriga) slumpprojekt. Poängen är inte att man skall uppfatta de här styckena som ’blomster’ – utan som musikaliska förlopp (slumpartade, ’tysta’ – och kanske vackra?) som har vuxit fram ur samma lagbundenhet. I strukturen ligger en utveckling från enskilda toner och melodier till ackord. Detta bildar ett ’variationsmönster’ som är detsamma för alla styckena, och som är konkret och hörbart – och inte bara en strukturell möjlighet.”

I ett brev daterat strax efter styckets fullbordan skriver Hegdal: ”Natten innan jag skulle renskriva den sista bukett-satsen drömde jag att Bozzini-kvartetten spelade

detta stycke, och att det var mycket vackert! När jag vaknade förstod jag genast att det de hade spelat inte alls var den musik som väntade på att göras färdig. Men under den sista utarbetningen och renskriften 'förändrade musik sig' – inte reellt, men den stämde mer och mer med det intryck den gav i drömmen. Jag tror att drömmen visade mig något som låg i musiken, men som jag inte hade upptäckt under det tekniska arbetet med styckets struktur.”

Christian Wolff (f. 1934) berättar: *For 2 violinists, violist, and cellist* påbörjades delvis i tillfällighetens tecken, delvis med känslan av att vilja försöka mig på ännu en stråkkvartett (det finns tre tidigare, den senaste för mer än 20 år sedan). Jag hade fått en preliminär förfrågan; skulle jag vara intresserad av att skriva något för violin och cello?

Tanken lockade, så jag började. Sedan fick jag en specifik förfrågan, skulle jag vilja skriva för Bozzini-kvartetten och för Märzmusik[festivalen i Berlin], med deadline och beställning? Jag sade ja och fortsatte med musiken för violin och cello som inledning till en kvartett.

Vad, och i dessa dagar varför stråkkvartett? Tja, den klangliga balansen och kvaliteten är ju en orsak. En annan att det alltid tycks finnas stråkkvartetter och att det hela tiden bildas nya, vilket bör uppmuntras. Det skall ju medges att den äldre repertoaren för kvartett är imponerande, ända fram till Nono, Lachenmann och Feldman. Men ändå... I vilket fall var detta vad som erbjöds, så jag gjorde bruk av det.

I allmänhet vill jag inte upprepa vad som redan har gjorts, av andra eller av mig själv. Det senare är svårare, eftersom komponerandet tar sina egna vägar när det väl satts igång, och det kan mycket väl vara längs leder som jag märkt ut tidigare. Det bästa jag kan göra är att försäkra mig om att varje detalj längs vägen ägnas noggrann uppmärksamhet, att varje enskildhet är sig själv, kan stå på egna ben.

Möjligheterna till musikaliskt utforskande har minskat avsevärt under de senaste 50 år åren, så mycket har prövats, särskilt på klangens område, med utvidgandet av klangskapande tekniker och effekter. Det tycks mig som om ett av de få områden som fortfarande är lite öppet är strukturen, vad som följer på vad. Själv tenderar jag att försöka undvika en viss idé eller procedur eller textur, att homogenisera. Jag föredrar hellre avbrott och inkonsekvens, inte så mycket av förkärlek för ordning, utan som ett sätt att hitta andra slag av ordning, flytande och flexibla, i vilka musikerna och framförandet är det avgörande. Vad som faktiskt görs och vad som händer tillåts alltså vara överraskande, medan musikerna finner en trygghet i att agera under delvis oförutbestämda förhållanden. Rytmen och känslan som följer av det.

Om sin kvartett skriver **Mats Persson** (f.1943): Under åren 2002/2003 komponerade jag *Sånger, lekar och danser* – en samling studier för ett valfritt antal valfria instrument. Förebilder var dels Praetorius' *Terpsichore* från 1612, dels Frederic Rzewskis *Thirteen Studies for Instruments*, komponerade 1977. Versioner av valda delar ur *Sånger, lekar och danser* utarbetades och framfördes 2003 av Stockholm Low Dynamic Orchestra, som också beställt verket.

Snart började jag även använda material ur samlingen som utgångspunkt för nya, självständiga kompositioner. Trots Sven-Erik Magnussons varning – ”man kan ju inte göra covers på sig själv” – utarbetade jag nio små sånger i samlingen till en liten svit för piano – *Nove canzoni*.

Med insikten att stråkkvartett nog egentligen var det ideala klangmediet för musiken, komponerade jag 2008/09 *Nine Etchings for String Quartet*, denna gång med Quatuor Bozzinis absolut unika kvartettklang ringande i de inre öronen.

Nine Etchings är tillägnade Quatuor Bozzini.

Vid några tillfällen under sin tonsättarbana har **Lars Hallnäs** (f. 1950) tydligare än annars framstått som den radikale tonsättare han är. ...*am stillen blicke sich üben (III)* är ett sådant tillfälle. Dessa ackordiska satser för stråkkvartett har få motsvarigheter i litteraturen – om ens någon. Han skriver:

...*am stillen blicke sich üben III* (2009) är den tredje i en tänkt serie om tio stråkkvartetter som alla utgår ifrån en fras i Friedrich Hölderlins dikt ”Patmos”:

Men såsom då
från svällande ögonbrynen
en ovärldslig,
milt lysande kraft ur heliga skriften faller,
så må i glädje över nåden de
vid den stilla blicken sig vänja. (Övers. Erik Blomberg)

Som när man stannar upp och försöker se efter, tänka efter... här krävs övning.

Kvartetterna har sitt ursprung i studier i polyfonins mysterium och speglar alla på olika sätt en och samma polyfona konstruktion. Musikaliska studier och samtidigt meditationer över detta att vid den stilla blicken sig vänja.

Varje kvartett består av 24 satser av varierande längd – från bara en eller två takter upp till ett par minuter. Mönstret som dessa satslängder bildar är den spegel i vilken alla kvartettens konstruktioner speglar sig.